

γεται τέτοιον περισσότερον ὡς πρὸς τὸ ποιητικὸν αἰ-
τιον, παρά ὡς πρὸς τὸ ἄποτέλεσμα.

Ἄν τὸ τέλος, ἢ ὁ σκοπὸς μιᾶς πράξεως δὲν εἴ-
ναι ἓνα, ἀλλὰ πολλὰ, τὸ πρῶτον ἄπο αὐτὰ ὀνομά-
ζουμε πρῶτεον, καὶ τὰ ἄλλα δεύτερόντα· καὶ ὅλα ἐ-
κείνα, ὅπῃ μεταχειρίζεται τινὰς δεῖνὰ νὰ ἐπιτύχη τὸν
προκείμενον σκοπὸν, ὀνομάζονται μέσα.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Β'.

Περὶ τῆς Ἀμαφορῶν τῆς Συγγείας, καὶ
τῆς Ἐμαφτιότητος.

Εἰσακρίθη καὶ ἄπο τῆς Σχολαστικῆς, ὅτι μερικαὶ
ἐσῖαι ἔλκονται ἀμοιβαίως ἢ μία ἄπο τῆς ἄλλης,
καθὼς ὁ σίδηρος, καὶ ἡ μα-
γνήτις· ἀλλὰ ὡθῆν καὶ φέγην ἢ μία τῆς ἄλλης·
καθὼς τὸ λάδι καὶ τὸ νερόν.

Ἡ ἰδιότης τῆς πρῶτων ὀνομάθηκον ἄπο αὐτῆς συμ-
πάθεια, καὶ ἡ τῆς τελευταίων, ἀντιπάθεια.

Ἐνόμισαν ὅτι εὐρήκαν προσέτι καὶ μίαν ἄλλην ποιό-
τητα εἰς τὰ σώματα, τῆς ἑστίν ἐκείνη ὅπῃ δύο ἐναν-
τία ἐκτείνων ἀμοιβαίως ἓνα τὸ ἄλλο, τῆς ὅποια
ὑποκείμενῶν ποιότητα τῆς ὀνομάζαν ἀντιθέσια-
σιν.

Μὲ αὐτὰ τὰ τρία ὀνόματα ἐξηγῶσαν τὰ πρῶτα
φυσικὰ ἄποτέσματα καὶ φαινόμενα, χωρὶς νὰ
ζηλίζωνται δεῖν νὰ ζητῶν ἄλλω, τῆς ἑστίν τῆς ἀληθι-
νῆς αἰτίας.

Ἀλλὰ πρῶτον μὲν αὐτὴ ἡ τελευταία ποιότης εἶναι
πάντη πεπλασμένη, καὶ καθαρὸν γόνημα φαντασίας·
ἐπειδὴ δύο πράγματα ἐναντία, ἀντὶ νὰ λαμβάνων
πρῶτα δυνάμιν δεῖν τῆς ἐναντίας ἐνεργείας, ἀ-
δυνατῶν μάλιστα καὶ φθείρονται. Διὰ τὴν αὐτὴν τίναντος
(ἄσ-

(ἄσβεσος) (ἄσβεστον ἄδειγμα, εἰς τὸ ὁποῖον ἔπασχειζον-
ται ἄσβεστον) ζεσαίνεται εἰς τὸ ψυχρὸν νερόν,
τῷτο δὲν ἀποέρχεται ἀπὸ τῆς ψυχρότητος τῆς νερῶ,
ἐπειδὴ τὸ ἴδιον, καὶ μάλιστα ἄσβεστον ἀπολείπει καὶ
ὅποταν ἡ ἄσβεσος ρίχνηται εἰς ζεσὸν νερόν· ἀλλὰ
ἀποέρχεται ἀπὸ τῆς ἀνάξεσιν, ὅπῃ τὸ νερόν ἀποξε-
νεῖ εἰς τῆς ἄσβεσος, καὶ ἀπὸ τῆς ξεφυλάκωσιν, ὅπῃ
να εἴπω ἔτι, καὶ ἐπολύξεσιν, ὅπῃ ἀποξενεῖ εἰς αὐ-
τῆς τῆς πυρρῶν μορίων, ἢ ἐκείνης τῆς ὁποιασδήποτε
ἐξείας, ἀπὸ τῆς ὁποῖαν ἀφάγεται ἡ θερμότης.

Δούτερον οἱ Σχολαστικοὶ ἐθεωρεῖσαν αὐτὰς τὰς ποιό-
τητας ὡς ἀράγματα ἀποσπαστικά εἰς τὰ σώματα,
καὶ παρόμοια ἔσπον τινὰ, μετὰ τὸν ἔρωτα καὶ τὸ μῖ-
σος, ὅπῃ εἶναι εἰς ἡμᾶς, ἀπὸνέμοντες μετὰ τῷτον τὸν
ἔσπον εἰς ὑλικὰ ἀράγματα ἐκεῖνο, ὅπῃ δὲν ἡμπορεῖ
να εἶναι ἴδιον ἀφά εἰς μίαν ἀρχὴν αἰδητικῆν.

Οἱ Καρτεσιανοὶ ὅρα να καταπολεμήσαν αὐτῆς τῆς
ἀτοπον ὁξῶν, ἐπέσαν εἰς τὸ ἐναντίον ἄκρον, ὅχι μόνον
ἀπερρίπτοντες τὰς εἰρημύας ποιότητες, καθὼς τὰς
ἐξελάμβανον οἱ Σχολαστικοὶ, ἀλλὰ ἀποκλείοντάς τας
μετὰ τελειότητα, καὶ ἄσβεστον, ὅτι αἱ κινήσεις γίνον-
ται εἰς τῆς φύσιν ὅλα ἀπὸ εἰς ἀληθινὸν ὠθισμὸν
εἰς ἀράγματος ἐπάνω εἰς τὸ ἄλλο, καὶ ὅπῃ αὐτὸς ὁ
ὠθισμὸς δὲν βλέπεται, γινᾶται ἀπὸ τῆς ἀόρατον
ὑλικῆς ἐνέργειας μιᾶς λεπτοτάτης ὑλης, ἄσβεστον
εἰς ὅλον τὸ πᾶν.

Μετὰ τῷτο δὲν ἔκαμαν ἄλλο, ἀφά εἰς μίαν φαντα-
τικῆν ὁξῶν ἀντεισήγαγον μίαν ὑπόθεσιν παρομοίως
φανταστικῆν, μετὰ τὸ να μὴ ἡμπορέσαν καὶ αὐτοὶ να δώ-
σαν καμμίαν ἀπόδειξιν τῆς λεπτοτάτης ὑλης τῆς.

Οἱ Νεύτων, ὡς σοφώτερος ἀπὸ αὐτῆς, ἐθεωρεῖσαν,
ὅτι ἡ ἔλξις, καὶ ἡ ὠθισίς κυρίως ἀληθινὰ εἰς ὅλα
τῆς φύσιν, καὶ ἀείσκονται ὅχι μόνον ἀνάμεσα εἰς τὰ
μικρὰ καὶ πλεονῶν ἀλλήλων μόρια τῆς ὑλης, ἀλλὰ ἀ-
κόμι καὶ εἰς τὰ μεγαλώτατα καὶ πορρωτάτω ἀχθῆ τῆς
ἐρανίων σωμάτων, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἐσυμπεράσαν ὅτι

τὸ πρᾶγμα δὲν ἔμπορεῖ τινὰς νὰ τὸ ἀρνηθῆ, ἀντὶ
ὅμως τῆς ἀπενέμη τὴν αἰτίαν εἰς μίαν ιδιότητα προ-
σφευγῶν εἰς τὴν ἰδίαν ὕλην, καθὼς ὑπέθεταν οἱ
Σχολαστικοὶ τὴν συμπάθειαν καὶ ἀντιπάθειαν, ὡμο-
λόγησαν ὅτι ἡ αἰτία ἦτον τελείως ἀγνώστος.

Ὡς πρὸς τὸ πρᾶγμα ὅμως εἶδον ὅτι ἀπὸ αὐτῆς
καθόλα ἔλξιν κρέματα πρῶτον ἢ ὅλην τῆς γηί-
νων σωμάτων, τὰτ' εἰσιν ἡ ἀπεύσεις, ὅπερ αὐτὰ ἔχον
πρὸς τὸ κεντρὸν τῆς γῆς, τῆς ὁποίας τὰς νόμους τὰς
ἀνεκάλυψε καὶ τὰς ἀπέδειξεν ὁ Γαλιλαῖος.

Δεύτερον ἀπὸ αὐτῆς τὴν ἰδίαν ἔλξιν εἶπεν ὅτι
κρέμονται αἱ κινήσεις τῆς ἐραγίων σωμάτων, ὅβριν
ἐγνώρισεν ὅτι ἡ Σελῶν βαρύνει πρὸς τὴν Γῆν·
πρὸς τὸν Δία, καὶ Κρόνον βαρύνει οἱ δορυφόροι τὰς, καὶ
πρὸς τὸν Ἡλίον ὁ Ἑρμῆς, ἡ Ἀφροδίτη, ἡ ἰδία Γῆ,
ὁ Ἄρης, ὁ Ζεὺς, ὁ Κρόνος, καὶ ὅλοι οἱ Κομήται,
παρομοίως καθὼς τὰ γήινα σώματα βαρύνει πρὸς
τὴν γῆν, τὰτ' εἰσι μὲ ἐκείνον τὸν σαθερὸν νόμον, κα-
θ' ὃν τὸ μεγαλύτερον σῶμα ἔλκει πρὸς τὸ λόγος τῆς
τὸ μικρότερον, μὲ τὸσῶ ἀελαποτέραν δυνάμιν, ὅσῶ
μεγαλήτερος εἶναι ὁ ὄγκος ἐκείνου, καὶ ὅσον μικρότερον
εἶναι τὸ τετραγωνὸν τῆς ἀποστάσεως τῆς τῆς δευτέρας,
ἢ καθὼς λέγουσιν οἱ Μαθηματικοὶ μὲ λόγον ἀπλῶν
καὶ ὀρθὸν τῆς ὄγκων, καὶ διπλασίονα καὶ ἀντιπεπτόν-
τοτα τῆς ἀποστάσεων (1).

Ἀπὸ αὐτῆς τὴν βάρυνσιν τῆς δευτέρας πλανητῆς
πρὸς τὴν πρῶτην, καὶ τῆς πρῶτης πρὸς τὸν Ἡλίον,
(τὴν ὁποίαν ὠνόμασε δυνάμιν κεντρὸμόλον) ἰω-
μύλω μὲ τὴν δυνάμιν τῆς ῥίψεως, ὅπερ ὅλοι ἔλα-
βον εἰς τὴν ἀρχὴν, ὅρα τῆς ὁποίας αὐτὸ δὲν εἴλκοντο
ἀπὸ τῆς ἄλλης, ἠθέλων φύγη κατ' ἄθειαν γραμ-
μῆν

(1) Ὅλων τῶν ἐκείνων μίαν μικρὰν σημείωσιν εἰς τὴν Λο-
γικὴν (Μέρ. Α'. Τμημ. Δ'. Κεφ. Β'. Α' ρθ. Γ').

μὴ δὲ τῆς ἐφαπτομένης τῆς ἀμοιβαίων ἑσυχίων τες
 (τὴν ὁποίαν δύναμιν τὴν ὠνόμασε κενόφυγα),
 εἶδεν ὅτι γινῶνται ἐκείνη ἢ συώτετος κίνησις, δὲ τῆς
 ὁποίας οἱ δούτερόντες πλανῆται κάμνεν κανονικῶς
 τὰς ὁδοὺς τες ὁδοὺς πρῶτόντες, καὶ οἱ πρῶ-
 τόντες ὁδοὺς τὸν Ἡλιον, μετὸν ἴδιον ἑσυχον ὅπῃ
 κινεῖται περιγύρω εἰς εἷα δοθεὶν σημεῖον μία σφαῖ-
 ρα, ἢ ὁποία ἠθέλον ἔλκεται πρὸς αὐτὸ τὸ σημεῖον,
 καὶ εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν ἠθέλον ὠθεῖται ἀπὸ μίαν δύ-
 ναμιν ῥίψεως, δὲ νὰ φύγη δὲ τῆς ἐφαπτομένης.

Καὶ ὁρῆκε τὸσον σύμφωνον μετὰ τὰς ὁδοὺς
 καὶ μετὰ τὸ φάσμα τὸν συωδασμὸν τῶν τῆς δὴ δύ-
 νάμεων, ὅπῃ ἠμπόρεσε νὰ καταστήσῃ τὰς κανόνας,
 μετὰ τὰς ὁποίας νὰ λογαριάσῃ ἀπὸ εἷα χρόνον εἰς
 ἄλλον, καὶ μάλιστα πολλὰς χρόνους καὶ συνεχίαν, εἰς
 ποῖον μέρος τῆς ἕραν τὴν ταῦδε ἡμέραν, τὴν ταῦδε
 ὥραν, τὸ ταῦδε λεπτὸν πρέπει νὰ δεισκηται κάθε
 πλανήτης, καὶ πότε πρέπει νὰ εἶναι εἰς συώδον, καὶ
 πότε εἰς ἀντίθετον θέσιν πρὸς ἀλλήλους, καὶ μήτε αὐ-
 τοὶ οἱ πλανῆται ἀπεποιήθησαν νὰ ὑπακύν εἰς τὰς
 λογαριασμούς τες.

Εἶδε προσέτι ὅτι ἡ ἔλξις, ὅπῃ ἀνεκάλυψεν ἀνά-
 μεσα εἰς τὰ μεγάλα σώματα, ὑφίσταται πᾶς ὁμο-
 σότερον, καὶ πᾶς ὀλιγώτερον, καὶ εἰς τὰ μικρότατα μό-
 ρια τῆς ὕλης· καὶ αὐτὴ ἡ μεγαλιτέρα ἢ μικροτέρα ἔλ-
 ξις, ὅπῃ ἔχει μία ἔσια πρὸς ἄλλω, ἢ ὁποία λέ-
 γεται ἔλξις αἰρετή, ἢ συγῆεια, εἶναι ἐκείνη, τὴν
 ὁποίαν μεταχειρίζονται τώρα οἱ Χυμικοὶ δὲ νὰ ἀ-
 ναλύεν τὰ συώτετα σώματα, ὅβρι νὰ ξεχωρίζεν τὰ
 μέρη τες, καὶ νὰ βλέπεν τὰ συστατικὰ τες στοιχεῖα. Οὕ-
 πως ἀνίσως εἰς εἷα κομμάτι χρυσῆ μεμιγμύς μετὰ
 χάλκωμα, θέλη τινὰς νὰ ἰδῇ πόσον χρυσάφι καθα-
 ρὸν εἶναι, καὶ πόσον χάλκωμα, φθαίνει νὰ βάλῃ τὸν
 χρυσὸν εἰς ὄξύ νίξος, ἢ πνεῦμα νίξος· ἐπειδὴ τὸ
 χάλκωμα μετὰ τὸ νὰ ἔχη μεγαλιτέραν ἔλξιν, ἢ συγ-
 ῆειαν μετὰ τὸ ὄξύ τῆς νίξος, ὡδὰ μετὰ τὸν χρυσόν,
 δε-

θέλει ξεκολλήσῃ ἀπὸ αὐτὸ ὅσα νὰ σώθῃ μὲ τὸ εἰρημνόν ὄξύ, ἢ τὸ χρυσάφι, τὸ ὁποῖον δὲν ἔχει μὲ τὸτο (τὸ ὄξύ) συγγράμια, θέλει μείνῃ ξεχωριστόν.

Καθὼς ὅμως πολλαὶ ἔσῃαι φαίνονται νὰ ἔλκυν ἀμοιβαίως ἢ μία τὴν ἄλλην, ἔτσι ἢ πολλαὶ φαίνονται ὅτι ἀπωθῶνται ἢ μία τὴν ἄλλην, τὸ ὁποῖον τὰ ὀνομάζεται ὠθησις, ἢ ἐναντιότης.

Τὸτο ὅμως δὲν εἶναι ἴσως ἄλλο, ὡσαύτῃ εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς μεγαλητέρας ἑλξεως, ὅπῃ τὰ ὁμογενῆ μέρη τῶν τοιούτων ἔσῃων ἔχυν ἀναμεταξύ τες, ὡσαύτῃ μὲ ἄλλα. Τὸ νερόν, φέρ' εἰπεῖν, δὲν θέλει νὰ σώθῃ μὲ τὸ λάδι, ἐπειδὴ τὰ μόρια τῶν νερῶν ἔχοντας περισσότεραν ἑλξιν ἀναμεταξύ τες, παρὰ μὲ τὰ τῶν ἐλαίων, θέλυν νὰ κρατῶνται πλησίον εἴνα ἀπὸ τὸ ἄλλο, καὶ τὸ ἴδιον κάμνοντας καὶ τὰ μόρια τῶν ἐλαίων, τὰ δύο αὐτὰ ὕδα φέρυν τὸ εἴνα ἀπὸ τὸ ἄλλο, καὶ ξεχωρίζονται.

Οἱ Καρτεσιανοὶ μὲν δὲ χαριστέμενοι ὅπῃ ἢ ἑλξίς τῶν Νύτωνος νὰ ἀναιρέσῃ τὰς δύνας τῆς λεπτῆς ὕλης, μὲ τὰς ὁποίας ὁ Καρτέσιος ἐχημάτισε τὸ σύστημα τῶν Παντός, ἀντιπροβάλλυν εἰς τὸν Νύτωνα ὅτι αὐτὸς ἀνεκάλεσεν εἰς τὴν Φιλοσοφίαν τὰς κεκρυμμένας ποιότητας τῶν Σχολαστικῶν, αἱ ὁποῖαι εἶχαν ἤδη ἐξεοδητελείως ἀπὸ αὐτοῦ. Αὐτὸς ὅμως ὡς σοφὸς ὅπῃ ἦτον, ἀπέχεθη ὅτι δὲν ἐθεωρῶσε τὴν ἑλξιν ὡς μίαν ἰδιότητα προσηφευκῆσαν εἰς τὰ μέρη τῆς ὕλης, καθὼς ὑπέθετον οἱ Σχολαστικοὶ τὴν συμπάθειαν, ἀλλὰ ἐθεωρῶσε μόνον τὰ ἀποτελέσματα, τῶν ὁποίων ἢ παρατήρησις ἢ ἢ πείρα δὲν τὸν ἐπέφεπον νὰ ἀμφιβάλλη, ὁμολογῶντας εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν ὅτι ἀγνοῶσεν, ὅτι αὐτὰ τὰ ἀποτελέσματα προέρχονται ἀπὸ μίαν ἀληθινὴν ῥοπήν ἢ ἑλξιν, ὅπῃ ἔχυν τὰ σώματα ἀναμεταξύ τες, ἢ ἀπὸ τῆν ὠθησιν κάμμιᾶς ἀοράτα ὕλης, ἢ ἀπὸ κάμμιᾶς ἄλλην αἰτίαν. Ὅθεν ἢ συγγράμια, ἢ ἑλξίς, καὶ ἢ ἐναντιότης, ἢ ὠθησις τῶν σωμάτων ἐν ὅσῳ μῦει ἀγνοῶσις ἢ αἰτία τες, δὲν ἢμπο-

ρῶν νὰ θεωρηθῶν ὡς μία φυσικὴ ποιότης ἐμπεφυκῆα εἰς αὐτὰ, ἀλλὰ ὡς μία ἀπλὴ ἀναφορά.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Γ'.

Περὶ τῆς Α' μαφωρῶν τῆς Ὑποχρεώσεως,
Ἐπὶ τῆς ἠθικῆς Ἐξαρτήσεως.

Ανίσως ὁ ἀνθρώπος ἐξῆσε πῶντῃ κεχωρισμῆος ἀπὸ τῶν ἄλλων, καὶ παρητημῆος καθ' ἑαυτὸν, ἀλλὰ ἠθικῶς ἐξάρτησιν καὶ ἀλλὰ ὑποχρεώσιν δὲν ἠθέλων ἔχει, ὡς πρὸς τὸν ὑπέρτατον Δημιουργὸν τῆς ὑπάρξεώς τε.

Ἐπειδὴ ὅμως ζῆ εἰς κοινωνίαν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐκαλέσθη ἀπὸ τῆς ἰδίας φύσιν, καθὼς τὸ ἐσημειώσαμεν εἰς τὴν Λογικὴν (Μέρ. Β'. Τμήμ. Α'. Κεφ. Γ'), ἔχει μὲ ὅλους τῶν ἄλλων μίαν ἀμοιβαίαν ἐξάρτησιν, ἀπὸ τῆς ὁποίας παράγονται τὰ δικαιώματα, καὶ τὰ χρεῖα τε.

Αὐτὰ ἄλλα γινῶνται ἀπὸ τῆς ἰδίας φύσιν, καὶ λέγονται φυσικά, καὶ ἄλλα ἀπὸ τῆς ἀμοιβαίας συσθετικῆς, καὶ ἀπὸ τῶν καθεσῶν, καὶ ὀνομάζονται τῆς καθεσῶν, ἢ τῆς συσθετικῆς.

Ὅλα ὅμως αὐτὰ διαίρῃνται εἰς θετικά, καὶ ἀποφατικά. Θετικά χρεῖα λέγονται ἐκεῖνα, ὅπῃ προξέπεν τὸν ἀνθρώπον νὰ κάμῃ εἷνα πράγμα· καὶ ἀποφατικά ἐκεῖνα, ὅπῃ τὸν ἀποξέπεν νὰ τὸ κάμῃ.

Κάθε ἀνθρώπος ἐκ φύσεως ἔχει δικαίωμα εἰς τὴν σωτήρησίν τε, καὶ εἰς τὸ καλῶς ἔχειν· καὶ ἐπομῶς ἔχει δικαίωμα, ὅπῃ νὰ μὴ τὸν βλάπτῃ κανεὶς ἄλλος.

Καθὼς κάθε εἷας αἰσθάνεται τῆτο τὸ δικαίωμα ὡς πρὸς τὸν ἑαυτὸν τε, ἔτω κάμνωντας χρεῖσιν τῶ ὄρθου λόγου, δὲν ἠμπορεῖ νὰ μὴ γνωεῖσῃ ὅτι εἷας παρόμοιον δικαίωμα πρέπει νὰ τὸ ἔχῃ καὶ οἱ ἄλλοι.

Λοιπόν καθὼς αὐτὸς ἠμπορεῖ δικαίως νὰ πορευτεί-
νεται ὅπῃ νὰ μὴ τὸν βλάψῃ τινὰς, ἔτω χρεωθεῖ
νὰ μὴ βλάβῃ ἄλλον.

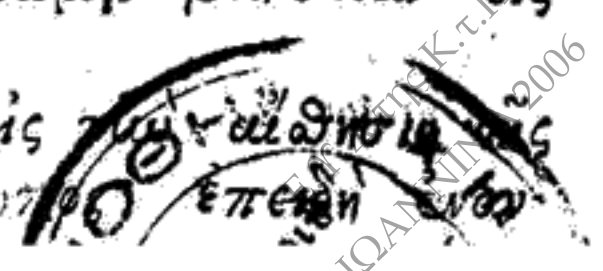
Τὸτο τὸ δικαίωμα, καὶ τὸτο τὸ χρέος ὀνομάζεται
φυσικόν· ὅχι ὅτι εἶναι ἐντετυπωμένον καὶ ἐγκλο-
πυμένον εἰς τὴν φύσιν ἀπὸ τὴν φύσιν, καθὼς
μικροὶ ἀλόγως ὑποθέτουν, ἀλλ' ἐπειδὴ γινάσκει ἀπὸ
τὴν ἰδίαν σύστασιν τῶ ἀνθρώπου, καὶ καθ' ὅτι μόνος
ὁ φυσικὸς λόγος τὸ φανερῶνει δὲκόλως εἰς κάθε εἶνα.

Λοιπόν ἢ ἕξις τῶ νὰ ἀφίνη τινὰς κάθε εἶνα νὰ ἀ-
πολαμβανῇ καθ' ἡσυχίαν καὶ ἐλευθέρως τὰ δικαίωμα-
τά τῶ, εἶναι ἐκεῖνο, ὅπῃ ὀνομάζεται δικαιοσύνη· καὶ
κάθε ὄχλησις (πείραξις), ὅπῃ γίνεται εἰς ἄλλον,
λέγεται ἀδικία.

Ἐξω ὅμως ἀπὸ τὸ ἀποφατικόν χρέος τὸ νὰ μὴ
κάνωμι εἰς ἄλλοσ κάμμιαν ἀδικίαν, ἢ Φύσις μᾶς
βαίνει καὶ τὸ θετικόν χρέος, τὸ νὰ ὠφελεμι ἄλλοσ,
ὅπότεν ἠμπορέμι, χωρὶς ἐνόχλησιν, καὶ ζημίαν μας,
μάλιστα δὲ καὶ με ἐνόχλησίν μας τελάχισον εἰς τὰς
δεινότερας περιπτώσεις.

Ἡ Φύσις μᾶς ἔκαμε τοιάντις, ὅπῃ ἢ ὄφισ τῶ κα-
κῶν τῶ ἄλλων ὅτι τὴν συνάφειαν τῶ ιδεῶν, νὰ μὴ
λείπῃ νὰ μᾶς ἀνακαλῇ τὴν καὶ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον
ὅτι κεκεμενίω μνήμι τῶ κακῶν, ὅπῃ ἐδοκιμάσαμι
ἡμεῖσ οἱ ἴδιοι· αὐτὴ ἢ μνήμη μᾶς κάμνει νὰ ἐμβαι-
νωμι ἀποδοῦν, καὶ χεδὸν χωρὶς νὰ τὸ αἰσθάνωμεθα
εἰς τὴν κακίαν, καὶ εἰς τὰς περιπτώσεις τῶ πά-
χοντος ὑποκειμενῶ, νὰ συμπάχωμι, νὰ παχίζωμι
νὰ τὸν πᾶχυθήσωμι, ὅτι νὰ πᾶχυθήσωμι ἐν
ταύτῃ καὶ τὸν ἑαυτὸν μας. Τὸτο ὅπῃ ὀνομάζεται αἰ-
σθησις συμπαθείας, καὶ εἶναι δεδομένον ἀπὸ τὴν Φύ-
σιν εἰς ὅλλοσ, εἶναι ὡσ ἀν μίαν ὑποθήκη τῆς ἰδίας
Φύσεως, ὅτι χρεωθεμι νὰ δίδωμι βοήθειαν εἰς
τὰς ὁμοίωσ μας ὅταν πάχων.

Λοιπόν ὅποιοσ δὲν ὑπακεί εἰς τὴν αἰσθησιν
συmpαθείας ὀνομάζεται ἀπάνθρωπος· ἐπειδὴ

τιόνεται εἰς τὴν φύσιν τῆ ἀνθρώπου· καὶ φιλανθρωπία
ἐξ ἐναντίας ὀνομάζεται ἢ ἕξις τῆ νὰ ἀκολουθεῖν τὴν
αἰδέσιν τῆς συμπαθείας, καὶ νὰ δίδωμεν εἰς ἄλλας
βοήθειαν.

Ἐν ὅσῳ ὅμως ἐκπληροῦναι τινὰς τὰ χρεῖ, εἰς τὰ
ὅποια ἀπαραιτήτως ὑπόκειται, καὶ εἰς τὰ ὅποια οὐ
ἠμπορεῖ νὰ λείψῃ, χωρὶς νὰ εἶναι ὑπόδωτος, εἶ-
ναι τιμημένος ἀνθρώπος, καὶ ὄχι περαιοτέρου, καθὼς
τὸ ἐσημειώσαμεν εἰς τὴν Λογικὴν (Μέρ. Α'. Τμήμ.
Δ'. Κεφ. Γ'. Ἀρθρ. Δ'). Ὅποτεν ὅμως κάμνη πε-
ραιοτέρου ἀπὸ ἐκεῖνο, ὅπῃ χρεῖται, ἢ τὸ κάμνη μὲ
περαιοτέρων προθυμίαν, καὶ ὀπιμονὴν μεγαλιτέραν
ἀπὸ ἐκεῖνο, ὅπῃ ἀπαιτεῖ ἢ ἀκρίβεια τῆ χρέως τῆ,
τότε ἀποκτᾶ εἴνα τίτλον ἐνδοξότερον, λέγεται διπλαδὴ
σπυδαῖος (ἐνάρετος).

Ἄν ὁ ἀνθρώπος ἦκεν πάντοτε εἰς τὰς πράξεις τῆ
τὴν ὑπαγόρυσιν τῆ ὀρθῆ λόγῃ, καὶ οὐ ἀκολουθεῖσιν
ἄλλο ἀπὸ αὐτῆ, βέβαια οἱ νόμοι τῆς Φύσεως μόνοι
ἦτον ἀρκετοὶ εἰς πλήρη καὶ ἡσυχαν διατήρησιν τῆς κοι-
νωνίας.

Ἰδομεν ὅμως (Μέρ. Α'. Τμήμ. Β'. Κεφ. Δ'.
Ἀρθρ. Δ') ὅτι τὰ πάθη πολλάκις ἐναντιόνονται εἰς
τὴν λόγον, καὶ ὅτι ὁ ἀνθρώπος ἀγεται περαιοτέρου
νὰ ἐνεργῆ κατ' ἐκεῖνα, ὡδὲ καὶ τῆτον.

Διὰ τῆτο δίδυς ἀπὸ τῆς πρώτης καιρῆς, καθ' ἕς
οἱ ἀνθρώποι ἐξῆσαν πάντῃ ἐλόδωτοι, ἀρχισαν νὰ
ἀδελφιάζωνται τὰ φυσικὰ δικαιώματα, καὶ νὰ πηγά-
ζην αἱ ἀμοιβαῖαι ἀδικίαι τῆ εἰνὸς πρὸς τὸν ἄλλον.

Τὰ κακὰ, ὅπῃ ἐκ τῆτε προήρχοντο, ἔκαμαν τῆς
φρονιματέρας νὰ ὀμονοήσεν ἀναμεταξύτης, ὅτι ἦτον
σωτηριῶδες νὰ διατηρῆν (νὰ ὑπερασπίζωνται) τὸ φυ-
σικὸν δικαίωμα τῆ καθ' εἰνὸς· νὰ διορίσεν ποινὰς ἐ-
ναντίον εἰς ἐκεῖνον, ὅπῃ ἠθελε τολμήσῃ νὰ τὸ βιά-
σῃ, καὶ νὰ ἐκλέξεν κειτὰς, οἱ ὅποιοι εἰς τὰς καὶ μέ-
ρος πεισάσεις νὰ κείνεν τὸ δίκαιον τῆ εἰνὸς καὶ τῆ
ἄλλῃ, καὶ νὰ τιμωρῆν τῆς πταίσεως.

Ἀπὸ τῆτο προῆλθον αἱ διάφοραι μορφαὶ τῆς διοικήσεως, οἱ διάφοροι νόμοι οἱ λεγόμενοι θετικοὶ πρὸς ἀρχαίαν τῆ φυσικῶν, καὶ τὰ χεῖν τῆ καθεσῶτων.

Ἡ ὑπερτάτη δυνάμις τῆ νομοθετεῖν, καὶ τῆ ὑπεραπείθεσθαι τὰς νόμους, ἡ ὁποία ὀνομάζεται ὑπερτάτη ἐξουσία, εἰς μερικὰς τῶν, ἐδόθη εἰς εἶνα μόνον· εἰς ἄλλας ἐδόθη εἰς τὰς πρωτόντας τῆ λαῶ, ἢ τὰς ἀρχαίς· εἰς ἄλλας τῶν ἐβάσταξε καὶ κράτος ὁ δῆμος· καὶ ἔντεῦθεν τὰ εἶνα εἶδη τῆς διοικήσεως, τὸ μοναρχικόν, τὸ ἀριστοκρατικόν, καὶ τὸ δημοκρατικόν.

Οἱ πρώτοι νόμοι ὅμως δὲν ἦτον ἄλλο, παρὰ μία ἀρχαίωσις (ἀρχαίωσις) τῆ φυσικῶν χεῶν, ἀπὸ τῆ μίτη ἐχρειάζοντο ἄλλο περυσότερον οἱ ἀνθρώποι εἰς τῶν τελειότητα ἐκείνων τῆ πρώτων καιρῶν.

Ἀπὸ ὅμως πύξισαν αἱ Κοινωνίαι, ἐθεμελιώθησαν καὶ ἐμεγάλωσαν αἱ πόλιτεῖαι, καὶ εἰσῆχθησαν αἱ τέχναι, καὶ ἐκαταστήθησαν ἡ ἐμπορία, ἔπρεπε νὰ γίνεν καὶ νόμοι καιροὶ ἰδιαίτεροι ἐφαρμόζοντες εἰς τὰς ἰδιαίτερας περυσάσεις τῆς κάθε κοινωνίας· καὶ τῆτο συγκροτεῖ εἰς κάθε κοινωνίαν τὸν κώδικα τῆ πολιτικῶν τῆς νόμων, τῆ ὁποίων ἡ γνῶσις ὀνομάζεται νομικὴ τέχνη, ἢ ὁπισήμη τῆ πολιτικῆ δικαιώματος.

Ἀνάμεσα εἰς τὰς ἰδίας κοινωνίας ἔπρεπε νὰ καταστήσεν καὶ συωθήκας ἀπὸ νὰ ἀφαιρῆν τὰς διχονοίας, καὶ τὰς ἀμοιβαίους πολέμους, καὶ νὰ μὴ ἀφίενεν νὰ θλάσεν ἡ μία κοινωνία τῶν ἄλλων· καὶ τῆτο εἶνα ἐκεῖνο, ὁποῖο ὀνομάζεται δικαίωμα κοινόν, ἢ ἀνθρώπινον.

Ἰδὲ μὲν τὸ εἶδος ἀποκτείνον τὰς ἐνοίας ἐκείνων τῆ χεῶν, τὰ ὁποία ἀνήκον εἰς τὸ δικαίωμα τὸ φυσικόν, τὸ πολιτικόν, καὶ τὸ κοινόν, καὶ τὰ ὁποία εἶνα κοινὰ εἰς ὅλους.

Εἶνα ὅμως καὶ ἄλλα χεῖν, τὰ ὁποία δὲν ἀνήκον εἰς ὅλους, ἀλλὰ εἰς μερικὰς μόνον, καὶ τὰς ἰδιαίτερας ἀναφορὰς τῆς.

Τέτοια εἶνα Α'. Τὸ χεῖν τῆς πίστεως (ἐμπι-

σοσιώης), τῆς δυνοίας, τῆς συμφωνίας, τῆς βοηθείας, ὅπῃ πρέπει νὰ ἔχεν ἀναμεταξύ τες ἀμοιβαίως οἱ εἰς γάμιν κοινωνίαν συνημνῶσι.

Β'. Τὸ χρέος τῆς φυσικῆς ἢ ἠθικῆς ἀγωγῆς, ὅπῃ οἱ ἡννιότεροι χρεωσῶν εἰς τὰ τέκνα τες, τῷ ἔστι τὸ νὰ παρονοῦν διὰ τὴν ζωὴν τες, καὶ διὰ τὴν σωτηρίαν τες, ἢ νὰ μεταχειρίζονται τὰ δυνατὰ μέσα διὰ νὰ πὰ διδάξω τὰς ἐπισήμας καὶ τὰς τέχνας, καὶ νὰ τὰ ἀναθρέψω με καλὰ ἠθῆ.

Γ'. Τὸ χρέος τῆς ὑπακοῆς, τῆς τιμῆς, τῆς ὑποταγῆς, τῆς ἀγάπης, τῆς δ'γνωμοσιώης, ἢ τῆς βοηθείας, ὅπῃ τὰ τέκνα χρεωσῶν εἰς τὰς γονεῖς.

Δ'. Τὸ χρέος ὅπῃ ἔχεν α'. οἱ ἀδελφοί, β'. οἱ συγγενεῖς ἢ σύμμαχοι, διὰ νὰ ἀγαπῶν ὁ εἷας τὸν ἄλλον, νὰ ζῶν συμφώνως ἀναμεταξύ τες, ἢ νὰ βοηθῶνται εἰς καιρὸν χρείας.

Ε'. Τὸ χρέος τῆς δ'γνωμοσιώης, ὅπῃ πρέπει νὰ ἔχεν οἱ δ'εργετημῶσι πρὸς τὰς δ'εργέτας τες.

ς'. Τὸ χρέος τῆς φιλοφροσιώης (δυνοίας), τῆς πίσεως, τῆς συμβουλῆς, ἢ τῆς ἐπαγγελίας, ὅπῃ συωδέει τὰς φίλους πρὸς ἀλλήλους, ἢ τὰ πᾶσα πλῆσια.

Καὶ ἐπειδὴ καμμία κοινωνία μικρὴ ἢ μεγάλη δεὴ ἠμπερεῖ νὰ σταθῆ, ὅπῃ δεὴ διοικῆται καλῶς, παροκῦπτει ἢ ἄλλα χρέη καὶ τῶν ἀρχόντων, οἱ ὅποιοι χρεωσῶν νὰ παρονοῦν διὰ τὴν ἡσυχίαν, ἀσφάλειαν, ἢ δ'δαιμονίαν τῶν ἀρχομῶν, καὶ τῶν ὑποκειμῶν, οἱ ὅποιοι χρεωσῶν δ'πείδειαν, πίσιν, ἢ ὑποταγῶν εἰς ἐκεῖνον, ὅπῃ τὰς διοικεῖ ἢ τῶν καθ' ἕνα εἷας εἷας πρὸς τὸν ἄλλον, οἱ ὅποιοι ὅλοι χρεωσῶν ὅσον τὸ κατ' αὐτὰς νὰ συωξέχεν εἰς τὸ κοινὸν καλόν.

Ὅλα αὐτὰ θέλομιν τὰ παραματῶν πλινρέστατα εἰς τὴν ἠθικὴν Φιλοσοφίαν· ὅθεν ἐδῶ ἀρκεῖ ὅπῃ τὰ ἐχεδῶσαμιν ἐπιπολαίως, διὰ νὰ δείξωμιν πόθεν λαμβανόνται αἱ πρῶται εἷνοιαι, ὅπῃ ἀνήκον εἰς ἐκεῖνον (τὴν ἠθικὴν).